

зкладах МВС. Курсанти у цілому вище зацікавлені у ціннісних орієнтаціях, спрямованих на успішну соціальну взаємодію. Психологічний супровід професіоналізації майбутніх офіцерів поліції вимагає врахування особливостей ціннісних орієнтацій курсантів.

Список бібліографічних посилань

1. Низовских Н. А. Психосемантическое исследование ценностно-мотивационных ориентаций личности. *Психологический журнал*. 2005. Т. 26, № 3. С. 25–37.

2. Фанталова Е. Б. Диагностика внутреннего конфликта. *Журнал практического психолога*. Тематическое прил. 2. М.: Фолиум, 1997. 48 с.

Отримано 16.02.2017

УДК 159.98

Світлана Вячеславівна ХАРЧЕНКО,

доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5149-7892>

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ТА СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Розглянуто взаємозв'язки здібностей соціального інтелекту та інтенсивності використання механізмів психологічного захисту. Показано, що високий рівень розвитку соціального інтелекту достовірно негативно пов'язаний з інтенсивністю використання учасниками дослідження проєкції та реактивного утворення як механізмів психологічного захисту. Рівень розвитку соціального інтелекту позитивно пов'язаний з використанням таких механізмів психологічного захисту як заперечення та компенсація.

Механізми психологічного захисту забезпечують регулятивну систему стабілізації особистості, спрямовану, насамперед, на зменшення тривоги, яка неминуче виникає при усвідомленні конфлікту або перешкоди до самореалізації, насамперед у вигляді тієї або іншої форми патології. Психологічний захист багато в чому визначає поведінку особистості, яка усуває психічний дискомфорт та тривожну напругу.

У процесі онтогенезу, за Р. Плучиком, першими виникають захисти, пов'язані з перцептивними процесами – невідання, нерозуміння, потім захисти, пов'язані з пам'яттю (забуванням), – витиснення й придушення, – і нарешті, захисти, пов'язані з мисленням, уявою й переоцінкою інформації, – інтелектуалізація [1]. Перцептивний

захист охороняє людину від сприйняття травмуючих впливів, зумовлює вибірковість уваги. Під впливом такого керування увагою людина бачить не все поле сприйняття, а тільки його частину, у зв'язку із чим об'єктивні характеристики стресору можуть відрізнятися від їх суб'єктивного сприйняття.

Соціальний інтелект є інтегральною здібністю, пов'язаною з пізнанням поведінкової інформації. Д. А. Ростових серед функцій соціального інтелекту визначає провідні, пов'язані з пізнанням соціальної дійсності:

– гносеологічну (пізнавальну) – соціальний інтелект виступає інструментом пізнання реальності, як природної, так і соціальною;

– акумулятивну – соціальний інтелект реалізується в механізмах соціальної пам'яті;

– комунікативну – соціальний інтелект забезпечує взаєморозуміння як усередині колективного інтелекту, так і між «розумовими колективами»;

– прогностичну – соціальний інтелект виконує ефективне соціальне прогнозування та передбачення;

– проблемно-конструктивну – соціальний інтелект є засобом аналізу і вибору шляхів рішення соціальних проблем;

– функцію раціоналізації – соціальний інтелект відокремлює раціональне та ірраціональне у свідомості, діяльності, суспільстві, довкіллі тощо на основі типу раціональності, характерного для цієї соціальної спільності [2].

Загалом, думка про те, що захисні механізми спотворюють або фальсифікують уявлення суб'єкта про дійсність представлена в роботах багатьох авторів, що обумовлює необхідність розгляду питання щодо місця системи механізмів психологічних захистів в когнітивній діяльності суб'єкта зі сприйняття соціальних об'єктів, особливо щодо майбутніх правоохоронців.

В дослідженні прийняли участь курсанти молодших курсів ХНУВС у кількості 38 осіб (22 дівчат та 16 юнаків). В роботі були використані наступні психодіагностичні методики: тест соціального інтелекту Дж. Гілфорда, опитувальник індекс життєвого стилю, а також r_s – критерій рангової кореляції Спірмена (для обстеженого обсягу вибірки $r_{s \text{ емп.}} = 0,32$, при $p = 0,05$, $r_{s \text{ емп.}} = 0,41$, при $p = 0,01$).

Як відбито в таблиці 1, здібність передбачати наслідки поведінки суб'єктів у певній ситуації (субтест 1) незначним чином пов'язана в обстеженій вибірці з механізмами психологічних захистів.

Здібність до логічного узагальнення, виділення загальних істотних ознак у різних невербальних реакціях людини (субтест 2) була у обстежених статистично достовірно пов'язана з використанням таких

видів психологічного захисту як витиснення та компенсація (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Особливості взаємозв'язків механізмів психологічних захистів
та здібностей соціального інтелекту, r,**

Показник соціального інтелекту	A	B	C	D	E	F	G	H
1 субтест	0,14	0,04	-0,01	0,17	-0,22	0,00	-0,07	-0,09
2 субтест	0,23	0,50**	0,05	0,38*	-0,20	0,02	0,07	-0,39*
3 субтест	-0,04	-0,19	-0,07	-0,03	-0,51**	-0,16	-0,41*	-0,26
4 субтест	0,29	0,10	0,11	0,23	-0,42**	0,12	-0,06	-0,20
Загальний рівень	0,21	0,14	0,03	0,26	-0,50**	-0,02	-0,19	-0,34*

Примітки: А – заперечення, В – витиснення, С – регресія, D – компенсація, E – проекція, F – заміщення, G – інтелектуалізація, H – реактивне утворення.

Здібність розуміти зміну значення подібних вербальних реакцій людини в залежності від контексту ситуації, що їх викликала, (субтест 3) була пов'язана статистично достовірно негативно пов'язана з інтенсивністю використання учасниками дослідження таких механізмів психологічного захисту як проекція та інтелектуалізація (див. табл. 1).

Здатність розуміти логіку розвитку ситуацій взаємодії, значення поведінки людей у цих ситуаціях (субтест 4) була пов'язана статистично достовірно негативно пов'язана з інтенсивністю використання обстеженими такого механізму психологічного захисту як проекція.

Високий рівень розвиток соціального інтелекту статистично достовірно негативно пов'язаний з інтенсивністю використання учасниками дослідження таких механізмів психологічного захисту як проекції, за допомогою якого неусвідомлювані та неприйнятні для особистості почуття й думки локалізуються зовні, приписуються іншим людям і в такий спосіб фактом свідомості стають як би вторинними, та реактивного утворення, за допомогою якого особистість запобігає вираження неприємних або неприйнятних для неї думок, почуттів або вчинків шляхом перебільшеного розвитку протилежних прагнень. Рівень розвитку соціального інтелекту позитивно пов'язаний з використанням таких механізмів психологічного захисту як заперечення та компенсація.

Рівень розвитку соціального інтелекту мало пов'язаний з використанням таких механізмів психологічного захисту як регресія та заміщення.

Таким чином, в дослідженні емпірично підтверджений взаємозв'язок між соціальною перцепцією та використанням певних механізмів психологічного захисту. Особи з розвинутим соціальним інтелектом не схильні до інтенсивного використання таких механізмів психологічного захисту як проекція та реактивне утворення. В подальшому було б доцільно проаналізувати специфіку використання механізмів психологічного захисту особами з різним за структурою типом соціального інтелекту щодо домінування окремих здібностей.

Список бібліографічних посилань

1. Вассерман Л. И. Методика для психологической диагностики типов психологических защит Индекс жизненного стиля: метод. рек. СПб.: Благовест, 1999. 45 с.
2. Ростовых Д. А. Социальный интеллект как фактор общественного развития в условиях информатизации: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.11. М., 2007. 26 с.

Отримано 06.02.2017

УДК [159.9:351.743](477)

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,

перший проректор

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат педагогічних наук;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

СПІВІДНОШЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНИХ КРИЗ НА ЕТАПІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВНЗ МВС УКРАЇНИ

Досліджено взаємозв'язок професійної ідентичності курсантів навчальних закладів МВС України й особливостей криз становлення молодого фахівця на завершальному етапі навчання. Визначено перспективні завдання відомчої освіти та нагальні напрямки наукових пошуків для забезпечення ефективної професіоналізації працівників поліції.

Кардинальні соціальні й інституційні зміни, що спостерігаються останніми роками в українському суспільстві, поставили на порядок денний питання ефективного функціонування владних структур відповідно до сучасних демократичних вимог та європейських взірців. Зокрема, це актуалізувало проблеми ґрунтовної трансформації інституту поліції, оновлення змісту та практик професійної діяльності правоохоронців, а отже, й підготовки висококваліфікованих працівників, здатних професійно вирішувати правоохоронні завдання в якісно нових реаліях соціальних відносин. Головні вимоги в царині професійної